

СЕКЦІЯ 8. ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Бортніков Г. П.

*кандидат економічних наук,
провідний науковий співробітник
Державної навчально-наукової установи
«Академія фінансового управління»
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-273-2-17>

АНАЛІЗ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ КРЕДИТНИХ ПОРТФЕЛІВ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ З ПОЗИЦІЇ СТАЛИХ ФІНАНСІВ

Зараз національні економіки з різною швидкістю і рішучістю урядів переходять від т. з. «коричневого» зростання до «зеленого», щоб забезпечити реалізацію цілей сталого розвитку, підвищити якість життя та зменшити вплив несприятливих змін клімату.

У економічній літературі закріпилося поняття «коричнева» економіка або «коричнєве» зростання, що більше підходить для використання в обороті публіцистики. Незважаючи на те, що офіційного визначення «коричневого» немає, можна зустріти багато різних суджень. Наприклад, експерти Світового банку У. Дайхманн і Ф. Цанг, вважають, що «коричнєве зростання описує економічний розвиток, який значною мірою залежить від викопного палива та не враховує негативних побічних ефектів економічного виробництва та споживання для навколишнього середовища» [2]. У свою чергу, «зелене зростання передбачає перехід до набагато чистішої енергетичної системи, яка використовує енергію ефективніше, і до набагато кращого управління природними ресурсами, особливо на сільськогосподарських землях

і в лісах». Зеленої економіці притаманна економічна діяльність, яка не спричиняє суттєвий негативний вплив на навколишнє середовище, має позитивну складову – стале управління ресурсами, орієнтоване на досягнення цілей глобального розвитку, в тому числі поліпшення соціального аспекту життєдіяльності. Аналогічний підхід використовують експерти, які підготували огляд прогресу найбільших країн світу у переході від економіки викопного палива до зеленої економіки [3].

Основними рисами «коричневої» економіки є не тільки використання викопного палива (вугілля, природного газу та нафти), але й нехтування впливом від цього на навколишнє середовище, перевага економічних цілей над екологічною та соціальною складовими. «Коричневими» вважаються не-«зелені» галузі, що найбільше забруднюють навколишнє середовище: енергетика, нафтова та інша видобувна промисловість, хімічна промисловість і автомобільна промисловість. При цьому важливим фактором функціонування такої економіки є дешевизна палива.

Поряд з цим іноді використовуються схожі поняття «брудне виробництво» та «брудна галузь». Так, брудний сектор вважають вуглецевоємним, що потребує викопного палива, спалювання якого призводить до викидів вуглецю [4]. У сфері інвестицій також існують «брудні» активи, які наносять шкоду навколишньому середовищу. Відповідно соціально орієнтовані інвестори будуть уникати інвестицій з таким впливом.

В реальності у світі вже не існує національних економік, які використовують лише викопне паливо, але й немає країн, які повністю перейшли на зелену енергетику. В цій галузі співіснують традиційні та альтернативні технології.

Корисним джерелом інформації про стабільне фінансування українських банків є статистика кредитного портфеля, яку раніше публікували всі банки у своїх квартальних звітах, але зараз вона доступна лише на сайті Національного банку України. В основу ранжування банків за ступенем чистоти кредитного портфеля доцільно було б покласти офіційну класифікацію. Немає

глобальних чи національних стандартів ранжирування галузей економіки за рівнем забруднення.

Тому ми можемо розглянути два підходи до класифікації: виділення найбільш брудних або так званих «коричневих» галузей (або підгалузей) і навпаки – складання списку зелених секторів. В обох випадках сегрегація буде штучною.

По-перше, поняття сектору економіки охоплює багато підгалузей, які сильно відрізняються за своїм впливом на клімат. Наприклад, енергетика включає виробництво традиційних та альтернативних джерел енергії, а сільське господарство включає тваринництво, яке є джерелом газів, і рослинництво, яке генерує кисень для планети. По-друге, навіть у найбруднішій галузі можуть бути створені екологічно чисті виробництва або обладнання для очищення повітря та води. Якщо ми просто поставимо клеймо «неприйнятності» на певну галузь, то це означатиме її занепад без нормального доступу до фінансів. Власне, це була б невинуватена дискримінація. Навпаки, ці галузі потребують великих інвестицій для модернізації своїх потужностей і зменшення негативних наслідків для навколишнього середовища.

І по-третє, рівень забруднення кожної галузі в розрізі юрисдикцій суттєво різниться. Це визначається кількома чинниками: загальним розвитком національної економіки, активністю громадських рухів, встановленими стандартами, яких повинні дотримуватись підприємства, і вимогливістю щодо дотримання. Відповідно, існують вищі вимоги до очищення стічних вод чи викидів в атмосферу у країнах із кращою культурою взаємодії суспільства та бізнесу. Крім того, слід мати на увазі, що домогосподарства є основним забруднювачем навколишнього середовища.

Подібне зауваження стосується і соціальної сфери сталих фінансів. Наприклад, сільське господарство традиційно базується на людській праці з раннього дитинства, коли вся родина фермера, включаючи його дітей, працює разом. Така ж картина спостерігається і в роздрібній торгівлі. Тому було б лицемірно

оголошувати цю галузь сферою, де не забезпечена гідна праця або експлуатуються діти.

Таким чином, кількісно оцінити рівень екологічності чи соціальності видається неможливим і, ймовірно, недоцільним. Більш практичним буде оцінка екологічності кожного конкретного проекту з позицій нанесення шкоди навколишньому середовищу (або зменшення негативного впливу) та поліпшення соціальної сфери. Тим не менш, ми вважаємо, що варто поглянути на галузеву структуру кредитних портфелів найбільших банків України та банківської системи в цілому, щоб виявити спільні та специфічні риси, а також зрозуміти вплив кліматичного ризику, який більш-менш вимірюваний.

На нашу думку, кліматичним та екологічним ризикам загалом найбільше піддаються сільське господарство, енергетика та будівництво.

Як показує статистика Національного банку [1], в Україні банківський сектор здебільшого зосереджений на сільськогосподарському кредитуванні. У цьому плані виділяються великі банки з іноземним капіталом Райффайзен, Кредит Агріколь та Прокредит, в яких частка цього сектору складає відповідно 35,6%, 30,3% і 47,6%. Портфель енергетики зосереджений у трьох державних банках (Укрексімбанк, Ощадбанк і Укргазбанк), які разом контролюють майже 80% кредитних вкладень банківського сектору в цій сфері. Скоріше за все, це пов'язано з кредитуванням великих державних корпорацій. Роль державних банків також є визначальною у кредитуванні галузі видобутку газу: Укрексімбанк кредитує 53% від видобування газу, Укргазбанк – 29%. Для абсолютної більшості великих банків будівництво не є основним сектором, але за часткою в галузевому портфелі банківської системи державні банки (Укрексімбанк, Приватбанк і Укргазбанк) мають надмірно велику концентрацію. Виходячи з цього, можна зробити висновок про необхідність починати впровадження управління ризиками ESG в державних банках, оскільки банки із західним капіталом вже застосовують правила, встановлені їхніми материнськими банками.

Література:

1. Наглядова статистика. Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання в національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.
2. Deichmann U., Zhang F. Growing Green. The Economic Benefits of Climate Action. 2013. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/501061468283462662/pdf/Growing-green-the-economic-benefits-of-climate-action.pdf>.
3. Brown to Green. The G20 transition to a low-carbon economy. 2017 . Climate Transparency, c/o Humboldt-Viadrina Governance Platform, Berlin, Germany. URL: www.climate-transparency.org.
4. Hambel C., Kraft H., Ploegc F. Asset Diversification versus Climate Action. May 22, 2020. URL: https://www.frbsf.org/wp-content/uploads/sites/4/Van-der-Ploeg_Asset-Pricing-and-Decarbonization-HKP.pdf.